

2. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України, 1996. № 30. С. 141.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Законодавство України від 13.04.2012 р. в редакції від 13.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n742> (дата звернення 21.04.2020 р.)
4. Сироїд Т. Л. Правове становище потерпілих у міжнародному кримінальному суді. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2004. № 841. С. 60–64
5. Тертишник В. М. Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі : моногр. Днепропетровськ : Юрид. акад. МВС України, Арт-Прес, 2002. С. 25, 328–329.

І. І. Циліорик
асистент кафедри КПП, ІППО
М. Косторниченко
студент ІППО

ОСОБИСТА ПОРУКА: МЕТА ТА ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ

Система запобіжних заходів, підстави та порядок їх застосування регулюються главою 18 розділу II КПК України.

Запобіжні заходи – це сукупність превентивних заходів забезпечення кримінального провадження, які спрямовані на забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, засудженого через певне обмеження їхніх особистих прав.

Система запобіжних заходів визначена в ч.1 ст. 176 КПК України, а саме: особисте зобов'язання (ст. 179 КПК); особиста порука (ст. 180 КПК); застава (ст. 182 КПК); домашній арешт (ст. 181 КПК); тримання під вартою (ст. 183 КПК).

Особливе місце серед них займає особиста порука стаття 180 КПК України. Особиста порука полягає у наданні особами, яких слідчий суддя, суд вважає такими, що заслуговують на довіру, письмового зобов'язання про те, що вони поручаються за виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків відповідно до статті 194 КПК України і зобов'язуються за необхідності доставити його до органу досудового розслідування чи в суд на першу про те вимогу [1]. Особиста порука оснований на довірі до поручителя з боку слідчого судді, суду, яка, в свою чергу, ґрунтується на особливих моральних якостях поручителя, його авторитеті, зокрема, для підозрюваного, обвинуваченого, що робить можливим для поручителя забезпечити виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків та у разі потреби доставку його до органу розслідування чи в суд на першу вимогу [2].

Кількість поручителів визначає слідчий суддя, суд, який обирає запобіжний захід. Водночас у КПК України передбачена можливість обрання одного поручителя, якщо ним є особа, яка заслуговує на «особливу довіру». Така особлива довіра до особи може бути продиктована її соціальним статусом, характером чи родом занять. Наприклад, до осіб, які заслуговують на особливу довіру, можна віднести народних депутатів, депутатів місцевих рад, державних діячів, керівників органів центральної або місцевої влади, осіб, відзначених державними нагородами, громадян, які мають визначні спортивні відзнаки тощо.

Законодавство не обмежує право особи виступити поручителем. Це право гарантоване Кримінальним процесуальним кодексом, не залежно від того, яку посаду займає ця особа. Головне, щоб дана процедура відповідала критеріям, визначеним Кодексом.

Поручителю роз'яснюється у вчиненні якого кримінального правопорушення підозрюється або обвинувачується особа, передбачене законом покарання за його вчинення, обов'язки поручителя та наслідки їх невиконання, право на відмову від прийнятих на себе зобов'язань та порядок реалізації такого права [3].

Поручителями можуть виступати повнолітні громадяни, які завдяки своїм високим моральним якостям, чесному ставленню до праці і виконанню громадських обов'язків мають авторитет у колективі або за місцем проживання і реально спроможні забезпечити належну поведінку і виконання покладених на підозрюваного, обвинуваченого обов'язків.

Поручитель може відмовитись від взятих на себе зобов'язань до виникнення підстав, які тягнуть за собою його відповідальність. У такому разі він забезпечує явку підозрюваного, обвину-

ваченого до органу досудового розслідування чи суду для вирішення питання про заміну йому запобіжного заходу на інший.

Контроль за виконанням зобов'язань про особисту поруку здійснює слідчий, а якщо справа перебуває у провадженні суду, – прокурор. [4]

Щодо відповідальності поручителя, то у разі невиконання ним взятих на себе зобов'язань на нього накладається грошове стягнення. Розмір такого стягнення залежить від тяжкості кримінального правопорушення та суворості відповідного покарання, а саме: 1) у провадженні щодо кримінального правопорушення, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк не більше трьох років, або інше, більш м'яке покарання, – від двох до п'яти розмірів мінімальної заробітної плати; 2) у провадженні щодо злочину, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, – від п'яти до десяти розмірів мінімальної заробітної плати; 3) у провадженні щодо злочину, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років, – від десяти до двадцяти розмірів мінімальної заробітної плати; 4) у провадженні щодо злочину, за вчинення якого передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк понад десять років, – від двадцяти до п'ятдесяти розмірів мінімальної заробітної плати.

Отже, як вбачається з наведених положень кримінального процесуального закону, основним видом відповідальності за порушення чи невиконання запобіжних заходів у кримінальному провадженні є можливість накладення на порушника грошового стягнення.

Накладення грошового стягнення регулюється главою 12 КПК України, де в статті 147 КПК України, передбачена можливість оскарження та скасування ухвали про накладення грошового стягнення. Слідчий суддя, суд скасовує ухвалу про накладення на особу грошового стягнення за результатами його розгляду в судовому засіданні, якщо буде встановлено, що стягнення накладено безпідставно. Нова ж ухвала вже не підлягає оскарженню. Зважаючи на можливість в наш час без особливих зусиль отримати будь-яку необхідну довідку чи інший документ, який зможе підтвердити доводи особи, щодо неправомірності накладення на нього грошового стягнення, чи навіть щодо відсутності порушень обов'язків, визначених запобіжним заходом, ймовірність оскарження та скасування ухвали про накладення грошового стягнення є дуже високою. [5]

Істотна відмінність цього запобіжного заходу від особистого зобов'язання (й деяких інших запобіжних заходів) полягає в тому, що реалізація особистої поруки передбачає менше обмеження прав і свобод підозрюваного, обвинуваченого, ніж інші запобіжні заходи. Вони перебувають під виховним впливом людей, близьких їм по роботі, місцю проживання або пов'язаних з ними родинними зв'язками тощо. [6]

Запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-114-1, 258-258-5, 260, 261 Кримінального кодексу України. ст. 176 КПК України. [7]

Цікавим є те, що існував схожий запобіжний захід порука громадської організації або трудового колективу (громадська порука) запобіжний захід, що полягав у винесенні зборами громадської організації чи трудового колективу постанови про те, що вони ручаються за належну поведінку та своєчасну явку обвинуваченого до органів досудового слідства. При цьому рішення про взяття особи на поруки виносяться повноважними зборами, а не керівником організації. Ця постанова приєдналась до матеріалів кримінальної справи. Сьогодні про цей запобіжний захід у чинному законодавстві є мало інформації єдина згадка міститься на сайті Верховної Ради України як термін. [8]

26 вересня 2019 року в Українському кризовому медіа-центрі (УКМЦ) було представлено результати досліджень «Статистичний аналіз застосування судами запобіжних заходів, 2014-2018» та «Статистичний аналіз впливу судового збору на надходження справ та застосування штрафів за зловживання процесуальними правами, 2014-2018».

Для аналізу застосування судами запобіжних заходів було відібрано 73390 судових рішень, опублікованих у ЄДРСР протягом 2014-2018 рр., з яких 8294 були відкинута, як такі, що були ухвалені до 2014 р.

Відповідно до дослідження найменше обираються такі види запобіжних заходів, як особиста порука та застава. [9] Це й не дивно, оскільки особисту поруку часто застосовують як правило у резонансних справах, наприклад Депутати від "Європейської солідарності" – Марія

Іонова, Ахтем Чийгоз, Микола Величкович та Володимир Ар'єв просять суд дозволити взяти на поруки экс депутатку Чорновіл. [10]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI, ч. 1 ст. 180
2. Юридичний портал “Меґо інфо” Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України (актуальний) статті 180 URL: <http://mego.info/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F-180-%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%B0>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI, ч. 3 ст. 180
4. Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI, ч. 6 ст. 180
5. Фекийшгазі К. С., Колесник В. А. Проблемні аспекти реалізації норм КПК України щодо застосування окремих запобіжних заходів у кримінальному провадженні., URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/17479/1/%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%9D%D0%86%20%D0%90%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%9A%D0%A2%D0%98%20%D0%A0%D0%95%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87%20%D0%9D%D0%9E%D0%A0%D0%9C%20%D0%9A%D0%9F%D0%9A%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98.pdf>
6. Науково-практичний коментар Кримінальний процесуальний кодекс України. ст. 180 URL: https://pidruchniki.com/1774062649323/pravo/osobista_poruka#314
7. Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI, ч. 1 ст. 176
8. Законодавство України Термін «Порука громадської організації або трудового колективу» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/22273?lang=uk>
5. https://espresso.tv/news/2020/04/24/deputaty_vid_quotyesquot_prosyat_sud_dozvolyty_vzyaty_chornovol_na_poruky
9. Український центнер суспільних даних, статистичний аналіз застосування судами запобіжних заходів, 2014-2018 URL: <https://socialdata.org.ua/statistichniy-analiz-zastosuvannya-su/>
10. Новинний сайт “Експрес” стаття від 23.04.2020р. URL: https://espresso.tv/news/2020/04/24/deputaty_vid_quotyesquot_prosyat_sud_dozvolyty_vzyaty_chornovol_na_poruky

І.І. Циліорик
асистент кафедри КПП, ІППО
Тетяна Нижник
студентка ІППО

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СУДОВОГО СЛІДСТВА ЯК СТАДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Основною та невід’ємною частиною судового розгляду – прийнято вважати судове слідство, в якому відбуваються остаточне дослідження й оцінка зібраних органами дізнання і досудового слідства у кримінальній справі доказів, – в умовах колегіальності та гласності. Головне питання, яке вирішується у кримінальному судочинстві – є винуватість чи невинуватість особи, притягнутої до кримінальної відповідальності.

Схожі до судового слідства стадії кримінального процесу часто стають перешкодою для визначення сутності стадії судового розгляду. Тому необхідно, перш за все, відмежувати її від такої стадії судового розгляду як досудове слідство. Тож розглянемо їхні відмінності.